

Prírodné hodnoty okolia obce Tachty

Záujmové územie je z geologického hľadiska tvorené vrstvami tachtienskych pieskovcov filakovského súvrstvia. Medzi pozoruhodné geologické útvary patria odkrytý zvyšok sopúcha (tzv. diatréma) **(obr.23)** tvorený rozhraním usadených a vulkanických hornín a dve zosuvové jazierka v blízkosti obce Rónabánya, ktoré vznikli zosuvom pôdy na rozhraní pieskovcov a ryolitových tufov.

Z hydrologického hľadiska patrí väčšia časť územia do povodia Gortvy, menšia časť je súčasťou povodia Tarny. Gortva tvorí severnú hranicu územia, tečie východným smerom a po 35 kilometroch sa vlieva do Rimavy. Tarna pramení v blízkosti štátnej hranice, nasleduje krátky úsek cez obec Tachty, potom pokračuje na maďarskom území asi 105 kilometrov a nakoniec sa vlieva do riečky Zagyva. Z geografického hľadiska je zaujímavosťou poloha záujmového územia, pretože časť katastrálneho územia obce Tachty je položená južnejšie ako územie patriace pod obec Rónabánya v Maďarsku. Najlepšie to vidieť z lokality „Tajti-lapos“ v blízkosti štátnej cesty Cered-Salgótarján.

Najväčšiu časť lesov tvoria podhorské bučiny **(obr.1)**, charakteristické najmä pre severne exponované časti územia a vyššie polohy. Lesnícke obhospodarovanie tu vytvára charakter porastov, ktoré majú hustý zápoj korún a nízku pokryvnosť krovinnej a bylinnej etáže. Medzi typické rastlinné druhy patria lipkavec marinkový (*Galium odoratum*), ostrica chlpatá (*Carex pilosa*), hluchavník žltý (*Galeobdolon luteum*) a bažanka trvác (*Mercurialis perennis*). Vzácné sa tu vyskytuje aj chránený druh prilbovka červená (*Cephalanthera rubra*), prilbovka biela (*C. damasonium*) **(obr.2)**, ďalej vemenník dvojlistý (*Platanthera bifolia*) a niekoľko druhov kruštikov (*Epipactis* sp.). Pre staré ochranné lesy s výskytom mŕtveho dreva je charakteristická aj vyššia diverzita živočíchov. Medzi zriedkavé a chránené druhy hmyzu patrí fuzáč alpský (*Rosalia alpina*) **(obr.7)**, z chránených druhov vtákov môžeme spomenúť obyvateľov starých, ľudskou činnosťou málo ovplyvnených bučín, akými sú d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*) **(obr.5)** a sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) **(obr.6)**. V blízkosti vodných plôch hniezdi bocian čierny (*Ciconia nigra*), bútlavé stromy sú domovom netopierov, napríklad zriedkavého raniaka obrovského (*Nyctalus lasiopterus*), raniaka stromového (*Nyctalus leisleri*) a uchane čiernej (*Barbastella barbastellus*).

Južne exponované časti územia sú porastené dubinami, pričom prechodné pásmo medzi bučinami a dubinami obsadzujú dubohrabiny. Pre tieto lesy je charakteristický vysoký počet rastlinných druhov kvitnúcich v skorom jarnom období, napríklad blyskáč cibulkatý (*Ficaria verna*) **(obr.9)**, veterník žltuškolistý (*Isopyrum thalictroides*) **(obr.8)**, chochlačka plná (*Corydalis solida*) a pľúcnik lekársky (*Pulmonaria officinalis*).

Suchšie oblasti južne exponovaných území obsadzujú dubovo-cerové lesy. Majú vysokú pokryvnosť bylinnej etáže, hojne sa tu vyskytujú byliny a traviny. Z chránených druhov takéhoto typu biotopu sa tu vyskytuje kukučka vencová (*Lychnis coronaria*) **(obr.10)**. Na staré duby sú svojím výskytom viazané chránené druhy chrobákov fuzáč veľký (*Cerambyx cerdo*) a roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), z vtákov muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*) **(obr.12)** a d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*). Nepriaznivým faktorom je šírenie nepôvodných a invázných druhov drevín agátu bieleho (*Robinia pseudoacacia*) a pajaseňa žliazkatého (*Ailanthus altissima*).

Tok Gortvy nad vodnou nádržou lemujú porasty prípotočných jelšín. Gortva tu má charakter bystriny. V bylinnej etáži tu prevláda kozonoha hostcová (*Aegopodium podagraria*), častý druh je slezinovka striedavolistá (*Chrysosplenium alternifolium*), ojedinele sa tu vyskytuje v regióne zriedkavá zubačka žliazkatá (*Dentaria glandulosa*) **(obr.11)**. V malom počte tu žije rak riečny (*Astacus astacus*) a vzácné hniezdi aj trasochvost horský (*Motacilla cinerea*).

Typickými travinno-bylinnými spoločenstvami územia sú suché pasienky a teplomilné kroviská (**obr. 15, 16**). Vytvárajú typický krajinný ráz a pre ich zachovanie je nenahraditeľná pravidelná pastva. Na tento typ biotopu sa viaže veľké množstvo rastlinných a živočíšnych druhov. Z rastlín sú to: dúška materina (*Thymus serpyllum*), ľubovník bodkovaný (*Hypericum perforatum*) a zlatofúz južný (*Chrysopogon gryllus*). Typickú faunu reprezentujú chrobáky viničiar čierny (*Lethrus apterus*), lajniak skarabeusovitý (*Sisyphus schaefferi*) a niekoľko druhov chránených májok (*Meloe* sp.), z motýľov modráčik čiernoškvrnný (*Maculinea arion*), hnedáčik pyštekový (*Melitaea didyma*) (**obr.19**), z vtákov dudok chochlatý (*Upupa epops*) a škovránik stromový (*Lullula arborea*). Z hľadiska biodiverzity je podstatné, aby na pasienkoch boli aj kroviny a staršie jedince solitérnych stromov. Krovinné porasty hlohov (*Crataegus* sp.), trniek (*Prunus spinosa*), ostružín (*Rubus fruticosus*) a hrušiek planých (*Pyrus communis*) sú hniezdnym biotopom penice jarabej (*Sylvia nisoria*), strakoša červenochrbtého (*Lanius collurio*), hrdličky poľnej (*Streptopelia turtur*). V starých ovocných sadoch a stromoradiach hniezdi krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*) a vlha hájová (*Oriolus oriolus*). Vyskytuje sa tu aj náš najväčší druh jašterice – jašterica zelená (*Lacerta viridis*). Zaujímavosťou z ovocinárskeho hľadiska je výskyt niekoľkých stromov starých odrôd marhúľ (*Prunus armeniaca*) (**obr.17**).

Ďalším biotopom v území sú vlhké (kosné) lúky (**obr. 24**). V minulosti slúžili ako zdroj sena pre hospodárske zvieratá. Z dôvodu zachovania ich priaznivého stavu je potrebné ich pravidelne kosiť. Vlhké lúky a močiarne sú domovom zákonom chráneného druhu vstavačovca strmolitého (*Dactylorhiza incarnata*) (**obr.26**). Vyskytuje sa tu motýľ, zaradený do zoznamu druhov európskeho významu, ohniváček veľký (*Lycaena dispar*). Na zatopených aluviálnych lúkach a v terénnych depresiách môžeme nájsť kunku červenobruchú (*Bombina bombina*).

Močiarne a vodné biotopy nachádzame najmä na okraji vodnej nádrže (**obr.25**), ale mozaikovito sa vyskytujú aj v depresiách okolo vodných tokov. Rastlinstvo vodných biotopov je rôznorodé, patria sem ponorené aj plávajúce vodné rastliny (vyskytuje sa tu mäsožravá bublinatka obyčajná/*Utricularia vulgaris*) a rastliny príbrežnej zóny, akými sú porasty pálky, vysokých ostríc a nakoniec brehovité porasty vrby. Medzi charakteristické druhy patria záružlie močiarne (*Caltha palustris*) a kosatec žltý (*Iris pseudacorus*) Hniezdi tu mnoho druhov vtákov vrátane kačice divej (*Anas platyrhynchos*), lysky čiernej (*Fulica atra*), potápky chochlatej (*Podiceps cristatus*) (**obr.22**), kane močiarnej (*Circus aeruginosus*) a v mimohniezdnom období sa tu vzácné vyskytuje aj orliak morský (*Haliaeetus albicilla*). Typickým hlasom kara-kara-kit-kit sa v hniezdnom období ozýva trsteniarik škriekavý (*Acrocephalus arundinaceus*), na ovisnutých konároch vrb nad vodnou hladinou stavia svoje umelecké hniezdo kúdeľníčka lužná (*Remiz pendulinus*). Z obojživelníkov sú najbežnejšími druhmi zelené skokany (*Rana* sp.), ale častým druhom je aj ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*) Vodné prostredie je aj domovom vydry riečnej (*Lutra lutra*).

Osobitým typom biotopu sú pieskovcové steny. Práve v pieskovcových stenách hniezdi pestro zafarbený včelárík zlatý (*Merops apiaster*) (**obr.29**), v jemnom piesku si stavajú pasce larvy mravcoleva (*Myrmeleon formicarius*). Žijú tu aj vzácni zástupcovia pavúkov strehúň balkánsky (*Geolycosa vultuosa*) a stepník moravský (*Eresus moravicus*) (**obr.28**).

Objavujte a obdivujte prírodné krásy územia! Chráňte prírodu! Ďakujeme.

Obr.1 jesenná bučina

Foto: Csaba Balázs

Obr.2 prilbovka biela (*Cephalanthera damasonium*)

Foto: Csaba Balázs

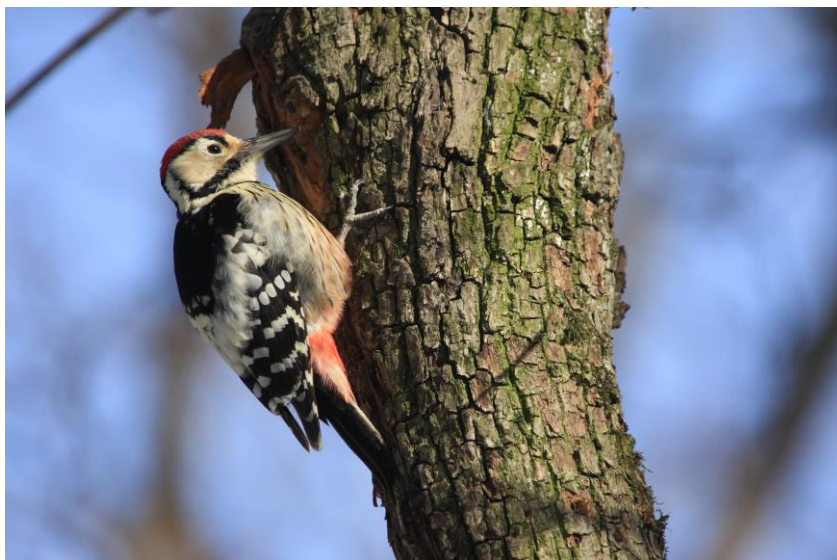
Obr.3 vranovec štvorlistý (*Paris quadrifolia*)

Foto: Csaba Balázs

Obr.4 zubovník šupinatý (*Lathraea squamaria*)

Foto: Csaba Balázs

Obr. 5 d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*) Foto: Jozef Fiala

Obr.6 sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) Foto: Jozef Fiala

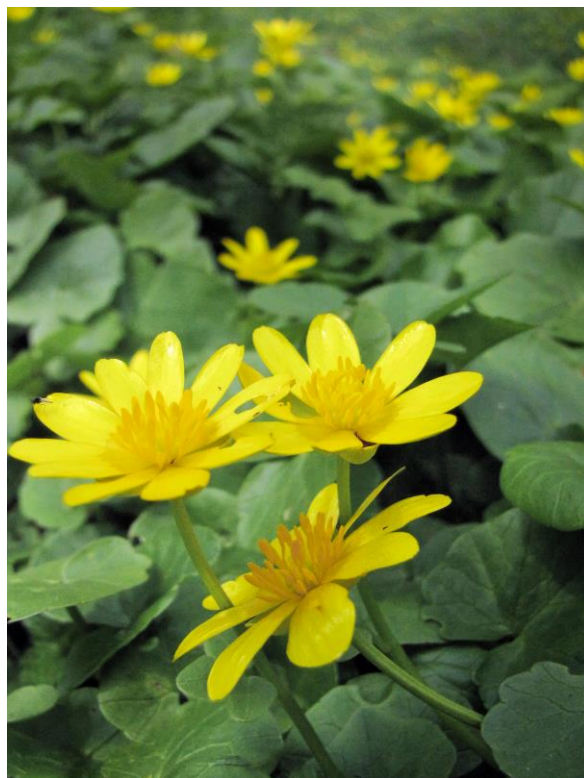

Obr.7 fuzáč alpský (*Rosalia alpina*) Foto: Csaba Balázs

Obr.8 veterník žltuškovitý
(*Isopyrum thalictroides*)

Foto: Csaba Balázs

Obr. 9 blyskáč cibul'katý (*Ficaria verna*)

Foto: Csaba Balázs

Obr.10 kukučka vencová (*Lychnis coronaria*)

Foto: Csaba Balázs

Obr.11 zubačka žliazkatá (*Dentaria glandulosa*)

Foto: Csaba Balázs

Obr.12 muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*) Foto: J. Fiala

Obr.13 užovka stromová (*Elaphe longissima*) Foto: C. Balázs

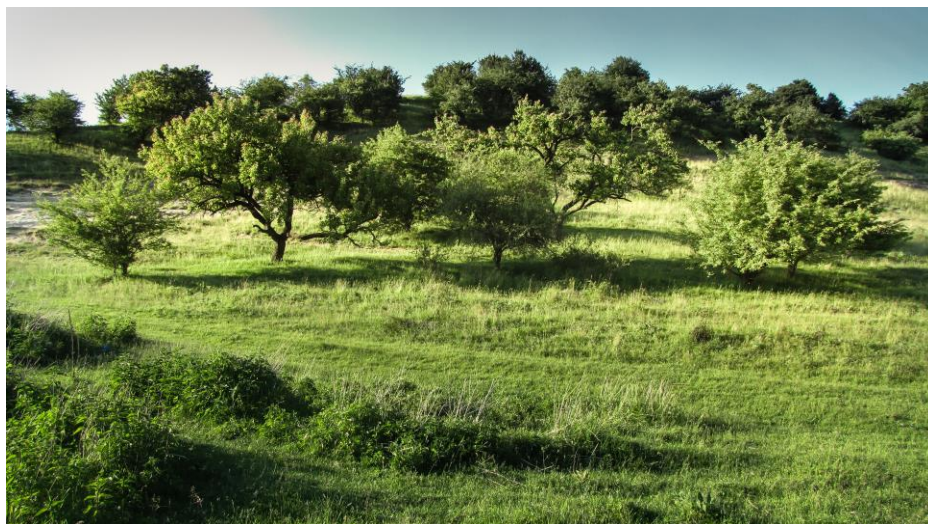
Obr.14 roháčik obyčajný (*Dorcus parallelipipedus*) Foto: C. Balázs

Obr. 15 pestrá mozaika biotopov (pieskovcové lavice, starý ovocný sad, suché a vlhkomilné travinno-bylinné spoločenstvá) Foto: Csaba Balázs

Obr.16 stádo pasúcich sa oviec Foto: Csaba Balázs

Obr.17 staré jedince marhúľ Foto: Csaba Balázs

Obr.18 modráčik d'atelinový
(*Polyommatus bellargus*) Foto: C. Balázs

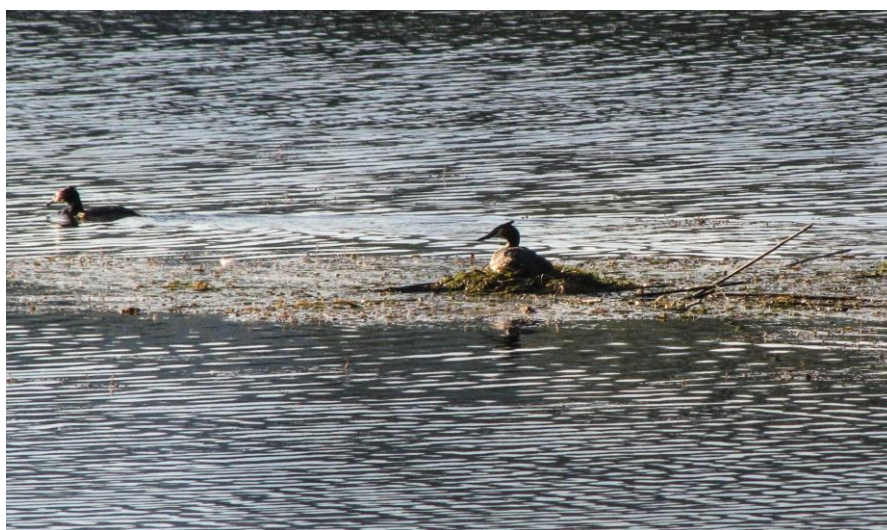
Obr.19 hnedáčik pyštekový
(*Melitaea didyma*) Foto: C. Balázs

Obr. 20 očkáň timotejkový
(*Melanargia galathea*) Foto: C. Balázs

Obr. 21 perlovec striebristopásavý
(*Argynnis paphia*) Foto: C. Balázs

Obr.22 potápka chochlatá (*Podiceps cristatus*)

Foto: C. Balázs

Obr.23 profil tachtianskej diatrémy

Foto: Csaba Balázs

Obr.24 vlhké lúky (v pozadí vrbiny/vľavo a suchý pasienok/vpravo) Foto: C. Balázs

Obr.25 vodná nádrž Tachty

Foto: Csaba Balázs

Obr.26 vstavačovec strmolistý
(*Dactylorhiza incarnata*)

Foto: C. Balázs

Obr.27 jesienka obyčajná
(*Colchicum autumnale*) Foto: C. Balázs

Obr.28 stepník moravský
(*Eresus moravicus*)

Foto: C. Balázs

Obr.29 včelárik zlatý (*Merops apiaster*)

Foto: C. Balázs